

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 29. marca 1882.

Obseg: Nasajanje vinogradov in njihovo opravljanje v prvih letih. — Kako se prideljuje pravi hmelj? (Dalje.) — Kako naj se detelja seje, da se seme enakomerno razdeli? — Gospodarske novice. — Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski. (Dalje.) — Česki kralj Karol I. (Konec.) — Hohenwart in Herbst. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Nasajanje vinogradov in njihovo opravljanje v prvih letih.

Ko smo naprave za nasajanje vinogradov priredili in smo se odločili, ali bomo reznice ali bilfe (sadeže s koreninami) vsadili, pričnimo z delom.

Najnavadnejši čas za nasade je april in maj, ko je zemlja primerno mokra in rahla. Mirno, malo oblačno vreme je ugodno za take nasade.

Sadi se z lesenim ali železnim 8–10 cm. dolgim kolcem tako, da se z njim v zemljo navpična luknja naredi, v njo trta s korenino ali brez nje vtakne, z dobro rahlo prstjo, še bolje pa s kompostom obsuje tako globoko, da vrhnejši popek vsaj $1\frac{1}{4}$ cm. pod zemljo pride. Vsajena trta naj se še pokrije z rahlo in lahko prstjo ali pa s peskom. Obreže naj se na 2 popka.

Korenine s koreninami vsajenih trt naj se po debelosti $2\frac{1}{2}$ — 5 cm. na kratko obrežejo, da močne nove korenine in vsled teh tudi močne mladike poženo. Ravnajmo se tudi pri koreninah, kakor pri mladikah, po pravilu: čem bolj se obreže, tem močnejše poganjajo novi deli!

Da se za vsajenje pripravljene trte preveč ne posuše, razdeli naj se delo tako, da en delavec v mokro zavite sadike donaša, drugi jih pa pridno sadé.

Boljše, kakor sajenje z železnim kolcem v luknje, je sajenje v jame, katere naj se pri lesenem količu z ozkim krampom tako globoko izkopljejo, da koreninic zmrzlina ne doseže, tedaj vsaj 50 cm. na najglobokejšem kraju. V take jame naj se dene na dno najboljše in najrahljše prst, na njo obrezana bilfa ali reznica tako, da najvišji popek ravno h količu $1\frac{1}{2}$ cm. pod zemeljsko površino pride. Jama naj se potem zasuje z dobro prstjo, najbolje s kompostom in potem z ostalo prstjo. Če je prst zelo lahka in rahla, naj se nasajena trta malo potlači; dobro je tudi jo popolnoma zagrebsti, da se na vrhu ne posuši. Ako suho vreme dolgo traja, naj se nasajene trte malo polivajo, da prej poženo.

Kar se tiče lege glavne korenine, moramo se po legi sveta ravnati, in sicer: v strmem bregu sadimo bolj navpično, na ravnini pa malo na pošev. Sploh naj se na to gleda, da se sadike ne odkrijejo, da jih mraz ne doseže, da se mladike lahko razvijajo in da tudi lahko gnojimo.

Pri nasajanju ni treba s pravim gnojem gnojiti, ker v prvem letu tudi v slabjši prsti kompost zadostuje. V vlažni zemlji trte v gorkem vremenu kmalu poženo in z vrhnimi mladikami nasuto prst predero. Ta izrastek, kateri ima navadno že nekaj peres, požene še na račun od poprejšnjega leta nakopičenega živeža. Ko se to porabi, preneha gnanje za nekoliko časa, da namreč na novo nastale korenine živež dovažati začno.

Zemlja naj se v prvem letu večkrat zrahlja in očisti, kar je zelo važno za razvijanje mladik.

Mladike naj se v prvem letu pusté rasti, kakor same hočejo. Če uže hočemo nasad posebno oskrbovati, naj se povežejo rahlo na male količe. Na mladikah, posebno na perji se kmalu spozna, ali smo samo zaželeno sorto nasadili ali ne. V drugem letu naj se napadne nadomestijo z drugimi.

Predno zima nastopi, posujejo naj se mladice s prstjo, posebno v krajih, kjer hudo zmrzuje. Obvarujemo na ta način vsaj nižje popke, kateri potem na spomlad poženo!

Opravljanje v prvih letih ima namen, krepek les in močne in obilne korenine napraviti. Zategadelj obrežejo naj se trte v drugem letu, predno spomladi sočnate postanejo, tako, da samo lanska spodnja popka ostane. Ravno tako delajmo v tretjem letu. Trte potem krepko ženó, obilne korenine naredé in nad koreninami odebelé, iz česar potem vsako leto mladike poganjajo.

Ko iz obeh popkov mladike poženo, odrežimo vrhnejšo zgodaj, da trta previsoka ne zraste in nad korenino bolj odebeli. Dva popka se pa pri obrezanji zato pustita, da če eden ne žene, vsaj drugi ostane.

V nekaterih krajih je navada, trte v prvih 2–3 letih mirno rasti puščati in jih v tretjem, slabejše še le v četrtem letu popolnoma obrezovati; naredi se menda debelejša glava nad korenino.

Navadno se trdi, da trta še le v četrtem ali petem letu prav rodovitna postane in se še le potem z njo tako ravna, kakor s starimi. V drugem in tretjem letu se morajo mladike uže na daljše količe privezovati. Paziti je pa treba, da priveze preveč ne nategnemo in nobenih peres ne zavežemo.

Pri obrezovanji spomladi naj se trta malo odgrebe in naj se vse površne korenine (rosnice) odrežejo, da uže mlada trta močne navpične korenine poganja, kar ji posebno koristi, če dalj časa suša traja, ker lahko živež dobiva.

Med poletjem nimamo z mladikami nič drugega opraviti, kakor jih privezovati; proti jeseni pa odrežimo

poletne izrastke nad količem. Da se perje v prvih letih dobro razvija, je važno za les in korenine.

V suhih legah izkopljimo okoli trte male jamice, da se mokrina nabira. Na legah vetru izpostavljenih naj se mladike za časa privezujejo, da jih veter sam ne obrne na kako stran, ker se potem rade zlomijo, če jih preveč vpogujemo. K.

Kako se prideluje pravi hmelj?

(Dalje.)

Da v kratkem najpotrebnejše povem, omenim le, da je hmeljno plemo trojno: 1. hmelj-rudečjak, 2. hmelj-zelenjak, in 3. posebno plemo hmelj možjak.

Prvo plemo ima rudečkasto steblo, zatorej rudečjak; ta vrsta hmelja zori kakih 20 dni poprej, kakor njegov tovariš zelenjak. Omeniti pa moram, da se to plemo splošno ne dá priporočati vsacemu hmeljarju; le tistim hmeljarjem, kateri imajo veliko hmeljišče, se to plemo zato priporoča, ker se jim delo zavoljo 14. do 20dnevne zgodnejše zoritve ne nakopiči. V primeri pridelka z zelenjakom pa ima rudečjak te slabosti, da se na 200—600 rantah pridelava ravno toliko zelenjaka, kakor rudečjaka na 500—600. Hmelj zelenjak se na Štajarskem najbolje obnese; zato se to plemo sme splošno priporočati, ker rodi bogat sad in ni tako občutljivo proti vročini in slabemu vremenu. Tretje plemo — možjaka — z obilim, pa slabim pridelkom sadijo večinoma na Angleškem in v Ameriki.

Glavna stvar je, da dobiš močnih in zdravih sadežev, kateri niso ne v sredi, ne zunaj poškodovani, in sicer le enega, ne pa zmešanega plemena. Pri sajenji mora biti oko zmerom navzgor obrnjeno. Nasadi naj se pa v lepe vrste, kajti one so pravi kinč hmeljišča. Hmelj kar naravnost hoče imeti vrste in brez vrst dobrega pridelka ni pričakovati, ker le tedaj prederejo solnčni žarki v posamezne vrste in zorijo hmelj enakomerno, če je med rantami dosti prostora.

Da pa napraviš lepe enako široke vrste, treba ti je hmeljišče nakoličkati, in sicer uže zgodaj spomladi o kolikor mogoče suhem vremenu. Stavijo naj se količki ravno 160 cm. vsaksebi, ker ta razmera se hmelju najbolje prilega. Količke si dober kup pripraviš lahko pozimi iz mehkega lesa. Jamice za sadeže naj se skopljejo kakih 30 cm. od vsacega količka proti poldanšnjemu solncu. Prvo leto sadiš tudi krompir lahko v hmeljišče, in sicer se napravijo grobovi v vrstah na vsaki strani hmeljskih vrst. Krompir sadi se na novem hmeljišču tako, da se od vsake rante 20 cm. proč zasadi eden grob krompirja na vsaki strani, od rante do rante na dolgost se pa zasajajo še po trije grobi; tako da je dovolj prostora za osipanje.

Kako se sadijo sadeži in kako se izrejajo v prvem letu?

Pred vsakim količem naredi z lopato jamico na štiri ogle tako široke, kakor je lopata. Dobro je dejati na dno vsake jamice komposta ali pa segnjitega gnoja, ker tak gnoj rastlinam pomaga, da dobijo čvrste in močne korenine. Nikdar pa ne gnoji jamic z nesegnjitim (frišnim) gnojem, kajti po takem gnoji sadeži v prvem letu močno odženejo, ali uže v drugem letu začnejo hirati. Jamice naj bodo 15—20 cm. globoke; v mokri legi sadijo se sadeži nekoliko plitveje, pregloboka saditev pa tudi v peščeni zemlji ni pridna. Na reznik nasuje se nekoliko rahle zemlje in saditev je gotova. Hmelj se skoraj tako lahko prime, kakor vrbova šibica; vendar je dobro, ako si omisliš nekaj več sadežev, kakor jih za nasaditev potrebuješ, da lahko posajaš, če bi kateri ne bil odgnal. Reznike pa hrani v zemlji! Reznik

požene več odrastkov, puščati smeta pa se le po dva, če sta močna.

Kedar je sadež pognal odrastek ali dva odrastka 15 do 20 cm. visoko, postavi 4 do 5 metrov dolge kole, kakoršnih na žagah dober kup dobiš, namesto prejšnjih nizkih količkov. Odgnale trtice pa prireži na nje s slamo ali cigiljem. Ko začne plevel poganjati, okopaj in osnaži rastline plevela!

Nepotrebni odrastki naj se porežejo, ostali pa skrbno vežejo. Med vrstami sajeni krompir se o pravem času najhitreje osiplje s plugom; kdor pa nima sposobnega pluga pri rokah, naj zvrši to delo z motiko. Tudi hmelj naj se proti zoritvi osiplje.

Prav dobro je mlademu hmelju uže v prvem letu 2—3krat pognojiti z gnojnico. Gnojnica pripelje se v sodih na hmeljišče, potem se pa z vrčem (kanglo), kakoršne imamo za škropitev vrtov, zaliva mlademu hmelju. Zaliva naj se pa le tedaj, če pričakujemo gotovega dežja, ali pa precej za dežjem. Nikdar naj se pa ne zaliva, kedar je hmelj v cvetji. Gnojnica res oživi korenine in vso rastlino, ali hmelj navadno potem tako zdivja, da postanejo glavice puhle in obrodijo le malo vreden sad. (Dalje prihodnjč.)

Gospodarske izkušnje.

Kako naj se detelja seje, da se seme enakomerno razdeli?

Da je setev dobra, potrebno je neobhodno, da se seme po vsej njivi enakomerno raztrosi. To je pa jako težavno delo pri semenih, ki imajo zelo majhna zrna, kakor detelja, lucerna, trave itd. Najboljše razdeli se seme s sejalnimi strojem, ali sejalne stroje (mašine) vzdržavati zamorejo samo veliki posestniki, za kmeta so pa predragi. Kdor hoče z roko svojo njivo enakomerno z deteljo nasejati, naj razdeli seme, katero je za njivo odmerjeno, v dva enaka dela. Z enim delom, to je, s polovico vsega semena naj se naseje njiva po dolgem, kakor navadno, z drugim delom naseje se pa njiva počez. Kdor seje na ta način, mu ne bo detelja nikdar v enih krajih pregosta, v drugih pa prerodka.

Gospodarske novice.

Razstava v Trstu.

Visoko ministerstvo kmetijstva naznanja, da so se ustanovili trije odbori, ki bodo polajševali udeležitev pri tržaški razstavi. Ti odbori posredovali bodo med glavnim razstavnim odborom v Trstu in med razstavljavci. Kdor hoče kaj razstaviti, mora se pri njih oglasiti, ter mu ni treba še le v Trst pisati. Posebno važno je to, da tisti, ki se oglasijo pri omenjenih odborih, za mestnino tretjino nastavljene cene manj plačajo kakor drugi. Ti odbori so sledeči:

I. Odbor za mlekarški skupni oddelek.

Tajnik temu odboru je gosp. profesor vitez Moser. Temu naj vsak piše, kdor hoče kaj več poizvedeti. Naslov se glasi: Prof. Ritter v. Moser, Wien, III. linke Bahngasse.

II. Odbor za sadjerejski skupni oddelek.

Tajnik temu odboru je gosp. prof. dr. Stoll, pošta Klosterneuburg. Niederösterreich.

III. Odbor skupnega oddelka za razstavljanje avstrijskih vin na tržaški razstavi.

V ta oddelek sprejemajo se: vina, vinski pridelki in likêri, vinorejsko in kletarsko orodje. Deležnikom tega oddelka odpusti se tretjina nastavljene uvrstnine.